

دانشگاه علوم پزشکی تهران

دانشدۀ پزشکی

راهنمای رفتار حرفه‌ای پزشکی

دانشگاه علوم پزشکی تهران

۱۳۹۲

بسمه تعالی

راهنمای رفتار حرفه‌ای پزشکی

دانشگاه علوم پزشکی تهران

مقدمه

جایگاه ویژه حرفه پزشکی در نظر آحاد مردم که آن را از سایر مشاغل متمایز و اعضای آن را قابل اعتماد و شریف می‌شمارند، در گرو پذیرش ارزش‌های حرفه‌ای پزشکی و التزام به رفتار حرفه‌ای برخاسته از این ارزش‌ها است. در این نگاه متعالی پزشک با پذیرفتن مسئولیت این حرفه مقدس، تلاش در جهت جلب رضایت الهی دارد. تدوین موازین رفتار حرفه‌ای پزشکی، که با توجه ویژه به موازین شرعی و قانونی بوده است. اظهار شفاف ارزش‌های بنیادین حرفه پزشکی است که سلامت بیماران را در اولویت قرار داده و ضامن اعتماد عمومی به این حرفه است.

اعضای هیئت علمی، دانشجویان و دستیاران تخصصی و فوق تخصصی دانشگاه علوم پزشکی تهران، به عنوان بخشی از اعضای جامعه پزشکی ایران که در بزرگ‌ترین نهاد آموزشی علوم پزشکی کشور فعالیت دارند، ضمن اعلام تعهد به انجام تمامی تکالیف قانونی خویش، در راستای حفظ کمال^۱ و منزلت این حرفه و با لحاظ نمودن ارزش‌های والای اسلامی و فرهنگ ارزشمند ایرانی، خود را ملزم می‌دانند با همکاران و بیماران همان‌گونه برخورد نمایند که تمایل دارند با آن‌ها برخورد شود و بیماران و خدمت‌گیرندگان را به عنوان امانت الهی می‌بینند. و به رعایت مفاد این راهنما پای‌بند بوده و منتهای تلاش خود را در اجرا و ترویج آن در جامعه پزشکی به عمل خواهند آورد.

این متن که در شش فصل تنظیم شده است محصول مشارکت و اظهار نظر اعضای جامعه پزشکی این دانشگاه است و تمام ذی‌نفعان این راهنما اعم از مخاطبان راهنما، سایر کارکنان درمانی و اداری دانشگاه و بیماران محق هستند بازخورد خود بر این راهنما را به آدرس پست الکترونیک codeofconduct@tums.ac.ir ارسال نمایند.

دانشکده پزشکی به صورت دوره‌ای این متن را با استفاده از نظرات رسیده مورد بازنگری قرار خواهد داد.

فصل اول: نوع دوستی

هر یک از اعضای جامعه پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران:

۱. منافع و مصالح بیمار را محور تصمیمات پزشکی می‌داند و آن را بر امور و منافع شخصی خود ترجیح می‌دهد. در ملاحظات مربوط به ایمنی، هر یک از اعضای جامعه پزشکی حق دارد از تمهیدات لازم ایمنی برخوردار شود.
۲. در راستای مراقبت از بیمار^۲، برای گوش دادن به مشکلات و نگرانی‌های او و پاسخ به سؤالات وی، وقت کافی و متناسب صرف می‌کند.
۳. دلسوزانه در جهت رفع نگرانی، ترس و رنج بیمار تلاش می‌کند و به بیمار و خانواده‌اش آگاهی و امید واقع‌بینانه می‌بخشد.
۴. در صورت ناتوانی مالی بیمار، از ارائه خدمات حیاتی به وی امتناع نمی‌کند.
۵. در صورت نیاز فوری جامعه به خدمات پزشکی در هنگام بروز سوانح و حوادث، با حداکثر توان خود همکاری می‌کند.
۶. به همکاران و سایر اعضای تیم ارائه دهنده خدمات در رفع مشکلاتی که برای آن‌ها در زمینه رفتار حرفه‌ای، عملکرد بالینی و سلامتشان پیش می‌آید، کمک می‌کند و به ایشان در مسایل آموزشی و پژوهشی در حد توان خود، یاری می‌رساند.
۷. از آموزش دانسته‌ها و تجارب خود به فراگیران، همکاران و سایر اعضای تیم ارائه دهنده خدمات سلامت دریغ نمی‌ورزد.

فصل دوم: شرافت و درستی

هر یک از اعضای جامعه پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران:

۱. در کردار، گفتار و نوشتار (نظیر گواهی‌ها، گزارش‌ها و تکالیف) صداقت و امانت‌داری را رعایت می‌کند.

۲. در صورت بروز خطای پزشکی، ضمن پذیرش مسئولیت، خود را متعهد به پاسخ‌گویی به بیمار و مقامات مسئول دانسته و در جهت اصلاح آثار آن اقدام می‌کند. همچنین تجربیات خود را در این زمینه به همکارانش انتقال می‌دهد.
۳. اگر از توانایی و مهارت لازم برای انجام مراقبت‌های بیمار برخوردار نیست، از همکاران خود کمک می‌گیرد و بیمار را نیز از این موضوع آگاه می‌سازد.
۴. خارج از مهارت علمی و عملی خود اطلاعاتی ارائه نمی‌کند و اگر از او این‌گونه اطلاعات خواسته شد، آنان را به منابع یا اشخاص خبره راهنمایی می‌کند.
۵. تا زمانی که بیمار برای مراقبت‌های خود به او احتیاج دارد، از برقراری هرگونه ارتباط عاشقانه با وی و همراهانش اجتناب می‌کند.
۶. از جایگاه خود به عنوان درمانگر برای بهره‌جویی جنسی، اقتصادی و اداری از بیمار و همراهانش استفاده نمی‌کند.
۷. معاینات حساس بیمار غیرهمجنس را حتی‌المقدور و با جلب رضایت بیمار در حضور پرسنل همجنس یا همراه بیمار انجام می‌دهد. در صورتی که انجام این معاینه توسط همکار هم‌جنس مقدور باشد نسبت به آن اقدام و نتیجه معاینه را دریافت کند.
۸. از هرگونه مشاجره لفظی و برخورد فیزیکی اجتناب می‌کند. در مواقع مواجهه با خشونت‌های خدمت‌گیرندگان جهت رفع خطر و ممانعت از ورود آسیب به خود و دیگران، تا حد امکان از مقابله فیزیکی امتناع می‌ورزد و مورد را به انتظامات اطلاع می‌دهد.
۹. موقعیت تعارض منافع خود را در جهت تأمین منافع سلامتی بیماران مدیریت می‌کند. از جمله:
 - ۹.۱. در مواجهه با تبلیغات صنایع و شرکت‌های دارویی و تجهیزات پزشکی، با رعایت منزلت و جایگاه حرفه پزشکی، فقط به منافع بیماران توجه می‌نماید و منافع شخصی خود را دنبال نمی‌کند.
 - ۹.۲. از مشارکت در برنامه‌هایی که در جهت تأثیر نهادن بر رفتار پزشکان با اهداف تجاری شرکت‌ها یا صنایع دارویی برگزار می‌شوند، خودداری می‌کند.
 - ۹.۳. از پذیرش هدایای غیرمتعارف صنایع و شرکت‌های دارویی و تجهیزات پزشکی و بیماران که منجر به تعارض منافع می‌شود، خودداری می‌کند.
 - ۹.۴. در ارجاع بیمار، تنها منافع او را در نظر می‌گیرد و هیچ‌گاه بیماری را به خاطر منافع شخصی از مرکز دانشگاهی به مراکز درمانی دیگر نمی‌فرستد.
 - ۹.۵. در ازای ارجاع بیمار، وجه یا امتیازی دریافت یا پرداخت نمی‌کند.

- ۹.۶. در معرفی آزمایشگاه، داروخانه، مراکز تشخیصی درمانی و یا تجهیزات پزشکی به بیمار، تنها مصالح بیمار را در نظر می‌گیرد و در صورت وجود تعارض منافع، آن را اظهار می‌کند.
۱۰. علی‌رغم خستگی، فشارهای شغلی و مشکلات شخصی، صبوری می‌نماید و آرامش خود را در مواجهه با بیمار، همراهان وی و همکاران حفظ می‌کند.
۱۱. الکل، مواد مخدر و روان‌گردان مصرف نمی‌کند و از استعمال دخانیات در محیط‌های بالینی و آموزشی پرهیز می‌نماید.
۱۲. شأن حرفه‌ی پزشکی و دانشگاه را در پوشش و رفتار خود در محیط‌های بالینی و دانشگاهی رعایت می‌کند. در این راستا خود را ملزم به رعایت ضوابط مربوطه می‌داند. و از هرگونه رفتار مخالف ضوابط شرعی پرهیز نماید.
۱۳. از تحمیل هزینه بی‌مورد به بیمار یا سازمان‌های پرداخت کننده و اتلاف منابع نظام سلامت می‌پرهیزد.
۱۴. از اختیارات و امکانات نظام سلامت سوء استفاده نمی‌کند.
۱۵. تحت هیچ شرایطی از مقام و قدرت خود سوء استفاده نمی‌کند.
۱۶. ضوابط و مقررات و راهنماهای اخلاق در آموزش را در تمام امور آموزشی رعایت می‌کند. از جمله:
- ۱۶.۱. در آزمون‌ها، ارزشیابی‌ها، شرکت در برنامه‌های آموزشی (از جمله کشیک و آنکالی) و سایر مسئولیت‌های آموزشی و بالینی درستکاری را رعایت می‌کند.
- ۱۶.۲. ضمن معرفی نام و جایگاه حرفه‌ای خود، از بزرگ‌نمایی یا کوچک‌نمایی جایگاه خود نزد مراجعین پرهیز می‌کند.
- ۱۶.۳. مراقبت از بیمار را فدای یادگیری، آموزش و پژوهش نمی‌کند و برای آموزش و پژوهش هیچ‌گاه فردی را در موقعیتی که برای او خطر غیرقابل قبول دارد، قرار نمی‌دهد و اقدام یا هزینه بی‌مورد به بیمار تحمیل نمی‌کند.
۱۷. از تحمیل اموری که ارزش مراقبتی و آموزشی ندارد، به فراگیران اجتناب می‌کند.
۱۸. در کلیه امور پژوهشی، ضوابط و راهنماهای عمومی و اختصاصی اخلاق در پژوهش را رعایت می‌کند. از جمله:
- ۱۸.۱. از کلیه شرکت‌کنندگان در پژوهش‌ها رضایت آگاهانه می‌گیرد و هزینه‌های پژوهشی را به آن‌ها تحمیل نمی‌کند.
- ۱۸.۲. از هرگونه فریبکاری و سرقت علمی^۳ در گزارش‌ها و مقالات خود اجتناب می‌ورزد.
- ۱۸.۳. نتایج تحقیقات و طرح‌های خود را صادقانه و با دقت گزارش می‌کند.

هر یک از اعضای جامعه پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران:

۱. در امر درمان و آموزش و پژوهش، از هرگونه تبعیض براساس سن، جنسیت، سواد، ملیت، قومیت، نژاد، زبان، اعتقادات، پیشینه کیفیت و وضعیت اقتصادی - اجتماعی اجتناب می‌نماید.
۲. در مراقبت از گروه‌های آسیب‌پذیر (نظیر افراد کم‌توان ذهنی یا جسمی، کودک، اشخاص با اختلال هوشیاری، بیمار روانی و ...) همانند سایر بیماران، به کیفیت و جامعیت خدمات و احترام به حقوق و شأن بیمار توجه مناسب نشان می‌دهد.
۳. به افراد مبتلا به بیماری‌های خاصی که انگ اجتماعی محسوب می‌شوند یا خطر انتقال دارند، با رعایت ضوابط و اصول ایمنی همانند سایر بیماران، خدمت‌رسانی می‌کند.
۴. در مورد همکاران و سایر کارکنان، عادلانه رفتار می‌کند و در حل اختلافات با رعایت شأن و کرامت انسانی تمام افراد درگیر تلاش می‌کند.
۵. در ارزیابی فراگیران، همکاران و سایر کارکنان، از معیارها و ابزارها منصفانه استفاده می‌کند و از سوگیری اجتناب می‌ورزد.
۶. در آموزش سطوح مختلف فراگیران، عدالت را رعایت می‌نماید.

هر یک از اعضای جامعه پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران:

۱. برای اقدامات تشخیصی، درمانی، آموزشی یا پژوهشی اطمینان می‌یابد که اطلاعات لازم به نحو قابل فهم به بیمار و در مواردی که بیمار فاقد ظرفیت تصمیم‌گیری است به فرد تصمیم‌گیرنده جایگزین قانونی بیمار ارائه شده است و جز در موارد تهدید کننده حیات که امکان اخذ رضایت وجود ندارد، با رضایت بیمار یا تصمیم‌گیرنده جایگزین قانونی وی عمل می‌کند.
۲. در اخذ رضایت، اطلاعات لازم در رابطه با انواع روش‌های تشخیصی - درمانی را با بیانی قابل فهم به بیمار یا تصمیم‌گیرنده جایگزین قانونی او ارائه می‌نماید و به حق انتخاب ایشان احترام می‌گذارد.

۳. با بیمار و خانواده او با احترام و هم‌دلی و حفظ کرامت انسانی رفتار می‌کند و در صحبت با ایشان درخصوص بیماری و مرگ، ملاحظات و حساسیت‌های مربوطه را در عین حقیقت‌گویی رعایت می‌کند.
۴. در صورت درخواست بیمار برای دریافت نظر پزشکان دیگر، این حق را برای بیمار محترم شمرده و فرآیند اجرای این مشاوره را تسهیل می‌نماید.
۵. به حریم خصوصی^۴ بیماران احترام می‌گذارد و بیمار را جز با اجازه وی در حضور سایر افراد ویزیت نمی‌کند.
۶. به باورها و عقاید بیمار از هر قومیت، مذهب و فرهنگی احترام می‌گذارد.
۷. هنگام صحبت با همکاران درباره بیماران، به رعایت و حفظ شأن و کرامت انسانی بیمار، حتی در غیاب وی توجه دارد.
۸. رازداری را درباره اطلاعات بیمار رعایت می‌کند و از مطرح ساختن اطلاعات هویتی بیمار، به گونه‌ای که موجب نقض تعهد رازداری شود، پرهیز می‌کند.
- ۸.۱. جز در مواردی که قانون تصریح کرده است، اطلاعات بیمار را در اختیار افراد خارج از تیم مراقبت او قرار نمی‌دهد.
- ۸.۲. فقط در مواقع ضروری که مرتبط با امور سلامت بیمار است و در حد ضرورت به جست‌وجوی اطلاعات شخصی بیماران می‌پردازد.
۹. برای اجساد بیماران، پس از مرگشان و اجسادى که برای تشریح و یادگیری استفاده می‌شود، احترام قائل است.
۱۰. در حضور بیماران و همراهان، از تصمیمات سایر همکاران انتقاد نمی‌کند و صرفاً در صورت درخواست بیمار، بدون قضاوت در مورد عملکرد همکاران، راه‌های قانونی پیگیری را معرفی می‌نماید.
۱۱. به نقش و مهارت سایر همکاران، اعم از پزشک یا سایر حرفه‌ها در مراقبت از بیمار احترام می‌گذارد و ارتباط مؤثر و محترمانه‌ای با آنها برقرار می‌سازد.
۱۲. با همکاران و سایر اعضای تیم ارائه دهنده خدمات، رفتاری توأم با احترام، صبر و رعایت شأن و کرامت انسانی آنها دارد.
۱۳. نسبت به معلمان و افراد باسابقه‌تر از خود، با احترام و حق‌شناسی رفتار می‌کند.

هر یک از اعضای جامعه پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران:

۱. قوانین و مقررات شرعی، حرفه‌ای پزشکی و ضوابط دانشگاهی را رعایت می‌کند.
۲. در چارچوب وظایف و اختیارات خود عمل می‌نماید.
۳. وظایف آموزشی خود را نسبت به فراگیران، همکاران، بیماران و اعضای جامعه مسئولانه انجام می‌دهد.
۴. همیشه در ساعات موظف کار در بیمارستان نشان شناسایی‌اش را در محل قابل دید لباس خود نصب می‌کند.
۵. در انجام کامل و به موقع وظایف و مسئولیت‌های خود در مهلت مقرر، مسئولانه رفتار می‌کند. بویژه در مواقع موظف در دسترس است و به فراخوان‌ها به سرعت پاسخ می‌دهد.
۶. نسبت به وقت بیماران، همکاران و دانشجویان اهمیت قائل می‌باشد و مسئولانه عمل می‌کند.
۷. پس از اتمام نوبت کاری خود، از رها نشدن بیمار و انتقال مسئولیت مراقبت از وی به شخص واجد صلاحیت دیگر، اطمینان حاصل می‌کند.
۸. روند مراقبت از بیماران را پیگیری می‌نماید و از ارائه اطلاعات لازم برای ادامه مراقبت از آنها پس از ترخیص اطمینان حاصل می‌نماید.
۹. با سایر اعضای تیم ارائه دهنده خدمات سلامت، همکاری به موقع و مناسبی دارد، تا طرح درمانی یکپارچه و مستمری برای بیمار ارائه گردد.
۱۰. در صورت بروز بیماری یا ناتوانی جسمی و روانی و مشکلات شخصی که در طبابت وی اختلال ایجاد می‌کند یا بیمار را در معرض خطر قرار می‌دهد، درخواست کمک خواهد کرد و طبق ضوابط، مسئول ذی‌ربط را مطلع می‌گرداند.
۱۱. خطای پزشکی خود را صادقانه و دقیق به مرجع تعیین شده در مرکز درمانی گزارش می‌دهد.
۱۲. به منظور جلوگیری از آسیب به بیمار و کمک به همکار، اعتیاد به مواد مخدر و روان‌گردان‌ها، اختلالات روانی و ناتوانی‌های همکاران که مخل انجام وظایف محوله آن‌ها باشد را در مورد پزشکان و فراگیران پزشکی به دانشکده پزشکی و درخصوص پرسنل به مرجع ذی‌صلاح در مرکز درمانی مربوطه، گزارش می‌کند.

۱۳. در صورت مشاهده خطای پزشکی همکار، موضوع را با وی مطرح می‌سازد و به او در کنترل آسیب وارد شده و اظهار خطا به بیمار و یا مرجع ذیصلاح کمک می‌کند.

۱۴. سوء رفتارهای حرفه‌ای^۵ همکارش را در صورت جدی نبودن، به خود فرد بازخورد می‌دهد و در صورت جدی بودن یا عدم اصلاح رفتار، طبق شیوه‌نامه^۶ مربوطه گزارش می‌کند.^۶

فصل ششم: تعالی

هر یک از اعضای جامعه پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران:

۱. در تمام طول عمر حرفه‌ای از یادگیری و ارتقاء معنوی، علمی و عملی خود دریغ ننموده و فرصت کافی به این امر اختصاص می‌دهد.

۲. درباره عملکرد خود تأمل^۷ می‌کند و از تجربیات خود درس می‌گیرد.

۳. نظر همکاران و نظرات دریافت شده^۸ بیماران را نسبت به رفتارهای حرفه‌ای و توانمندی‌های خود جویا می‌شود و روی آن‌ها تأمل کرده و به نحو سازنده‌ای از آن‌ها بهره می‌برد.

۴. در بحث با همکاران، استدلال منطقی را می‌پذیرد و از ستیزه‌جویی در بحث و انتقاد مخرب و بی‌اساس با آن‌ها می‌پرهیزد.

۵. بازخورد همکاران و بیماران نسبت به رفتار فراگیران را به نحو صحیحی به آن‌ها ارائه می‌دهد.

۶. به همکاران و سایر اعضای تیم ارائه دهنده خدمات سلامت، راهنمایی روشن و بازخورد به موقع داشته و از پیشنهادهای سازنده برای ارتقاء عملکرد ایشان استفاده می‌کند.

۷. شیوه زندگی شامل عادات روزانه، تفریحات، تغذیه، رعایت راه‌های پیشگیری از بیماری و غیره را در جهت ارتقاء سلامت جسمانی، روانی و اجتماعی خود تنظیم می‌کند.

5. Professional Misconduct

۶. دانشکده تعاریف، مصداق‌ها و شیوه‌نامه^۶ مرتبط با نحوه ارجاع و رسیدگی به سوء رفتار حرفه‌ای را تدوین خواهد نمود.

7. Reflection

۸. خود را نسبت به ارتقاء کیفیت محیط درمانی و آموزشی مسئول می‌داند و علاوه بر اعلام نظرات خود در جهت ارتقاء کیفیت، با سیستم‌های نظارتی، ارزشیابی و اعتبار بخشی، همکاری مؤثر دارد.
۹. با فرآیند ارزیابی‌های رسمی که از سوی دانشگاه یا سایر مراجع ذی‌صلاح از وضعیت سلامت، رفتار و عملکرد وی انجام می‌شود، نهایت همکاری را به عمل می‌آورد.
۱۰. در صورتی که از جریان‌های اداری بیمارستان شکایتی دارد، به دفتر حاکمیت بالینی بیمارستان رجوع می‌کند.

واژه نامه

- اعضای جامعه پزشکی:** در این سند منظور پزشکان عضو هیئت علمی، دستیاران تخصصی و فوق تخصصی گروه‌های پزشکی و دانشجویان پزشکی است.
- تعارض منافع:** موقعیتی که احتمال می‌رود هدف اولیه حرفه، تحت تأثیر منافع فردی یا گروهی فرد تصمیم گیرنده، به طور نامناسبی تحت تأثیر قرار گیرد.
- تعالی:** حفظ و ارتقاء دانش، توانمندی و مسئولیت‌پذیری حرفه‌ای
- خطای پزشکی:** انجام یا عدم انجام اقدامی که پتانسیل ایجاد صدمه برای بیمار دارد و این اقدام یا عدم اقدام در قضاوت همکاران خبره، اشتباه قلمداد می‌شود.
- سرقت علمی:** استفاده از تمامی یا قسمتی از مطالب یا ایده‌های منتشر شده یا منتشر نشده فرد یا افراد دیگر، بدون ذکر منبع به روش مناسب یا کسب اجازه در موارد ضروری.
- مصالح بیماران:** تأمین سلامت بیمار با لحاظ تحمیل کمترین عارضه، زحمت، هزینه و اتلاف وقت.
- هدایای غیرمتعارف:** هدایایی که اطلاع از دریافت آن‌ها برای عموم مردم شائبه تأثیرپذیری پزشکان از شرکت‌های ارائه دهنده هدایا را ایجاد کند و اعتماد به حرفه را خدشه‌دار سازد.
- معاینات حساس:** معاینه بخش‌های خصوصی بدن (بر حسب فرهنگ بیمار) بویژه پستان، مقعد و دستگاه تناسلی.
- سوء رفتار حرفه‌ای:** نقض عامدانه قوانین یا استانداردهای رفتار حرفه‌ای.
- مراقبت‌های حیاتی:** مراقبت‌های فوری و ضروری برای حفظ حیات یا پیشگیری از نقص عضو یا قطع اندام در موقعیت حاد و اورژانس.
- موازین شرعی:** احکام و قوانین که در شرع مقدس اسلام از طریق آیات و روایات بیان شده است.